

Katalonia - interesujące miejsce inspiracji dla bibliotekarzy

Ewelina Łukasik

Biblioteka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Streszczenie

Unia Europejskich Federalistów każdego roku organizuje zagraniczne wyjazdy studyjne wspierające rozwój kompetencji i podnoszenie kwalifikacji bibliotekarzy wszystkich typów bibliotek. W artykule przedstawiono Narodową Bibliotekę Katalońską, Bibliotekę Uniwersytecką w Barcelonie, Bibliotekę Publiczną w Gironie, Bibliotekę Publiczną Sagrada Familia w Barcelonie, Mediatekę de l' Escola Pia de Granollers oraz zwrócono uwagę na nowe sposoby wzmocnienia atrakcyjności biblioteki poprzez nowoczesne technologie, media społecznościowe i zastosowanie zasad marketingu wizualnego.

Słowa kluczowe

Unia Europejskich Federalistów, Hiszpania, Katalonia, Barcelona, zagraniczny program edukacyjny, zagraniczny wyjazd studyjny, centra informacyjne i multimedialne, Narodowa Biblioteka Katalonii, Biblioteka Uniwersytecka w Barcelonie, Biblioteka Publiczna w Gironie, Biblioteka Publiczna Sagrada Familia, mediateka, biblioteka szkolna

Każdego roku Unia Europejskich Federalistów kieruje ciekawą ofertę wyjazdu studyjnego do bibliotekarzy wszystkich typów bibliotek, który jest realizowany w jednym z krajów europejskich [1]. Oferta ta uwzględnia nie tylko wizyty w bibliotekach, ale także odwiedziny miejsc atrakcyjnych turystycznie. W 2017 r. program edukacyjny miał miejsce w Katalonii. Od wielu lat Barcelona jest jednym z najpopularniejszych kierunków turystycznych. Rocznie Hiszpanię odwiedza ponad sześćdziesiąt osiem milionów turystów [2]. Gwarancja słonecznej pogody, możliwość zwiedzania magicznej Barcelony i ciekawość katalońskiego systemu bibliotecznego zainspirowały autorkę artykułu do wzięcia udziału w programie edukacyjnym "Biblioteki jako centra informacyjne i multimedialne w Hiszpanii", który został przeprowadzony w dniach 17-23 września 2017 r.

Istotnym punktem programów realizowanych przez Unię Europejskich Federalistów są spotkania osób o podobnych profesjach i wzajemna wymiana doświadczeń [3]. W czasie wyjazdu autorka poznała zasady funkcjonowania różnych typów bibliotek:

- Biblioteki Narodowej na przykładzie Biblioteca de Catalunya
- Biblioteki Uniwersyteckiej na przykładzie Biblioteca de Universitat de Barcelona
- bibliotek publicznych na przykładzie Biblioteca Publica de Girona oraz Biblioteca Sagrada Familia de Barcelona
- biblioteki szkolnej na przykładzie Mediateca de l'Escola Pia de Granollers.

Biblioteca de Catalunya [4] (Narodowa Biblioteka Katalonii)

Narodowa Biblioteka Katalonii jest instytucją wyjątkową, ponieważ jest ściśle związana z autonomiczną wspólnotą katalońską. Jest niezależna od rządu hiszpańskiego. Obecnie mieści się w zabytkowym budynku, w którym na początku XX wieku funkcjonował szpital publiczny, gdzie 10 czerwca 1926 r. zmarł najwybitniejszy architekt kataloński Antoni Gaudi. Została założona w 1907 r., natomiast w 1915 r. uzyskała status biblioteki publicznej. Lata 20. XX w. to czas dynamicznego rozwoju placówki wynikający z upowszechniania języka katalońskiego, czego następstwem była liczna grupa sponsorów wspierających zakup literatury w języku katalońskim. W okresie wybuchu wojny domowej w Hiszpanii w 1936 r. w stolicy Katalonii funkcjonowało 20 bibliotek publicznych. Obecnie sieć barcelońskich bibliotek publicznych tworzy 40 instytucji.

W latach dyktatury generała Franco (1939-1975) biblioteka nie mogła nazywać się Narodową Biblioteką Katalonii, ponieważ język kataloński był oficjalnie zakazany. Sytuacja całkowicie zmieniła się po jego śmierci, gdy język kataloński zaczął ponownie być popularyzowany. Księgozbiór biblioteki liczy 4 000 000 dokumentów, w tym bogaty zbiór dzieł Cervantesa w języku hiszpańskim, obejmujący pierwsze wydania oraz przekłady na różne języki. Biblioteka ma 30 000 książek w wersji elektronicznej. Instytucja ta otrzymuje egzemplarz obowiązkowy. Najcenniejszym zabytkiem jest pergamin o treści religijnej z XII wieku w języku katalońskim.

Książnica ta ma duże znaczenie dla wszystkich bibliotek katalońskich. Jest miejscem, w którym przygotowywane są normy dla bibliotek publicznych i uniwersyteckich. Od 1996 r. tworzy stowarzyszenie z dziesięcioma katalońskimi bibliotekami uniwersyteckimi i z nimi współpracuje, koordynując wspólne projekty. W jednym z projektów, nazwanym "Arca" gazety z XVIII i XIX w. zostały przetworzone na wersję elektroniczną. Głównym celem pracy instytucji jest udostępnianie książek czytelnikom i innym bibliotekom oraz organizowanie spotkań autorskich, popularyzatorskich dla uczniów i koncertów. Organizowane są też wystawy - cztery większe w ciągu roku i jedna mniejsza co miesiąc. Z placówki mogą korzystać osoby powyżej 18 roku życia.

Zdj. 1. Działka Narodowej Biblioteki Katalońskiej. Fot. E. Łukasik.

Zdj. 2. Czytelnia w Narodowej Bibliotece Katalońskiej. Fot. E. Łukasik.

Zdj. 3. Czytelnia w Narodowej Bibliotece Katalońskiej. Fot. E. Łukasik.

Zdj. 4. Bramki - Narodowa Biblioteka Katalońska. Fot. E. Łukasik.

Zdj. 5. Kolekcja manuskryptów w Narodowej Bibliotece Katalońskiej. Fot. E. Łukasik.

Zdj. 6. Sala, gdzie zgromadzone są dzieła Miguela Cervantesa. Fot. E. Łukasik.

Zdj. 7. Bookcrossing przed Narodową Biblioteką Katalońską. Fot. E. Łukasik.

Biblioteca de Universitat de Barcelona [5] (Biblioteka Uniwersytecka)

Uniwersytet Barceloński jest instytucją naukową o długiej historii i tradycji. Jego początki sięgają XV w., gdy w 1450 r. zostało powołane Estudi General. Dzieje Uniwersytetu od jego powstania były związane z Barceloną, poza latami od 1714 do 1842 r., kiedy po wojnie o sukcesję uczelnię przeniesiono do Cervery. W 1843 r. Uniwersytet powrócił do Barcelony, a w 1874 r. rozpoczął swoją działalność w nowym budynku, mieszczącym się przy Placa de la Universitat. Gmach ten służy do dziś jako siedziba najwyższych władz uniwersytetu oraz dwóch jego wydziałów - filologicznego i matematycznego [6].

Podobnie jak Katalońska Biblioteka Narodowa, Biblioteka Uniwersytecka jest ściśle związana z historią, językiem i tożsamością katalońską. Przewodnim hasłem Uniwersytetu jest sentencja „Wiedza przepętnia wszystko światłem”. Motto to doskonale uzasadnia istnienie księżnicy. Przy każdym z wydziałów, na uniwersyteckich kampusach usytuowanych jest 19 bibliotek. Autorka artykułu miała możliwość poznania Biblioteca de Reserva [7].

Biblioteka ta pod względem wielkości księgozbioru starodruków zajmuje drugie miejsce po księżnicy madryckiej. Zbiory biblioteki obejmują ponad 2200 manuskryptów, 970 inkunabułów, około 130 000 druków od XVI w. do 1820 r., kolekcję zabytkowej grafiki i pergaminów. Poza katalogowaniem inkunabułów, tworzone są komputerowe bazy starodruków, w których można znaleźć informacje o poprzednich właścicielach woluminów. W bibliotece znajduje się centrum digitalizacji i dzięki temu uczestniczy ona w projekcie "Pamięć cyfrowa Katalonii". Instytucja realizuje programy, które mają pozyskać nowych użytkowników, i tak na przykład jeden z pracowników współpracuje z nauczycielami, którzy przygotowując prace domowe wymagają od uczniów odwiedzin w bibliotece uniwersyteckiej. W przestrzeni bibliotecznej są organizowane wystawy, z których obszerną relację można znaleźć w mediach społecznościowych, bądź na blogu bibliotecznym. Pracownicy biblioteki uczestniczą w specjalistycznych kongresach międzynarodowych i rodzimych. Również bibliotekarze poszukują sponsorów, którzy pokryją koszty restauracji starodruków.

Zdj. 8. Czytelnia w Bibliotece Uniwersyteckiej w Barcelonie. Fot. E. Łukasik.

Zdj. 9. Dziedziniec wewnętrzny na Uniwersytecie Barcelońskim. Fot. E. Łukasik.

Zdj. 10. Dziedziniec zewnętrzny na Uniwersytecie Barcelońskim. Fot. E. Łukasik.

Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola [8] (biblioteka publiczna w Gironie)

Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola jest największą biblioteką publiczną Katalonii. Mieści się w tzw. budynku inteligentnym, proekologicznym, co oznacza, że np. w miejscach, w których nikt nie przebywa, samo gaśnie światło albo temperatura we wnętrzu budynku dostosowuje się do tej na zewnątrz. Budynek jest miejscem przyjaznym dla użytkownika, ma wiele stref relaksu i odpoczynku.

Zdi. 11. Strefa relaksu w bibliotece publicznej w Gironie. Fot. E. Łukasik.

Biblioteka kieruje swoją ofertę do wszystkich, od najmłodszych do najstarszych. Jej zbiory liczą 200 000 woluminów, a dzienna średnia odwiedzin oscyluje pomiędzy 1000 a 1200 wizyt. W holu biblioteki stoją dwie maszyny służące do wypożyczania książek (self-checki). Istnieje również możliwość samodzielnego zamówienia książki ze zbiorów innej biblioteki publicznej i jej odbioru na miejscu, w tej konkretnej bibliotece. Książki czekają przygotowane na specjalnym regale w holu bibliotecznym i są zarezerwowane na nazwisko czytelnika.

Zdj. 12. Regał w holu biblioteki. Książki czekają na odbiór przez czytelników.

Fot. E. Łukasik.

Materiały można zwracać samodzielnie przez wrzutnie, które są kompatybilne z komputerem. W momencie zwrotu książka jest automatycznie zdejmowana z konta czytelnika.

Zdj. 13. Wrzutnia. Fot. E. Łukasik.

Na kartę biblioteczną można jednorazowo wypożyczyć 15 książek, 5 czasopism, 5 filmów, 5 płyt z muzyką. Maksymalny czas wypożyczenia to trzy miesiące.

Biblioteka ma bardzo bogatą ofertę dla najmłodszych czytelników. Dzieci najmłodsze codziennie o godz. 17.30 wraz z rodzicami śpiewają piosenki, które oni sami znają ze swojego dzieciństwa, a o godz. 18.00 jest czytana bajka. Tygodniową rutynę przełamują zajęcia sobotnie, w czasie których są czytane bajki po angielsku przez pracowników szkoły językowej współpracującej z biblioteką.

Zdj. 14. Czytelnia dla dzieci najmłodszych.
Fot. E. Łukasik.

Zdj. 15. Czytelnia dla dzieci najmłodszych.
Fot. E. Łukasik.

Dzieci starsze też mają swoją przestrzeń w bibliotece. Mogą przychodzić do „swojej sali” z poduszkami i zasnąć, kiedy mają na to ochotę. Mają również do dyspozycji tablicę, która zajmuje całą ścianę. Każdy nowy tydzień to nowa oferta dodatkowych zajęć i konkursów dla młodzieży.

Zdi. 16. Czytelnia dla dzieci starszych. Fot. E. Łukasik.

Dziesięć minut przed zamknięciem biblioteki jest puszcza cicha muzyka w tle, aby czytelnicy mogli przygotować się do opuszczenia budynku, a zwycięzcy konkursów mają przywilej wyboru muzyki „na zamknięcie”. Z najnowszych czasopism można korzystać tylko na miejscu (są oznaczone czerwoną kropką), natomiast starsze czasopisma, oznaczone zieloną kropką, są dostępne do wypożyczenia. Książki są oznaczone graficznymi piktogramami, aby ułatwić wyszukiwanie powieści według rodzajów, np. powieść kryminalna jest oznaczona rysunkiem rewolweru.

Zdj. 17. Piktogramy oznaczające rodzaje powieści dla dzieci. Fot. E. Łukasik.

Zdj. 18. Piktogramy oznaczające książki dla dorosłych. Fot. E. Łukasik.

Ułatwieniem dla czytelników jest identyczny rozkład pomieszczeń na każdym z pięter, tak więc toalety będą dokładnie w tym samym miejscu, zarówno na piętrze pierwszym, drugim czy trzecim. Jedną z motywacji do odwiedzin biblioteki jest stanowisko puzzli. Biblioteka współpracuje z fabryką puzzli, która wypożycza jej najnowsze kolekcje do użytku czytelników. Na terenie biblioteki istnieje również możliwość korzystania z gier planszowych. Inną formą aktywizacji czytelników dorosłych jest zagadka literacka. Czytelnicy otrzymują w postaci rozsypanki zdanie z jakiejś książki i ich zadaniem jest wskazanie tytułu książki i podanie całego poprawnego zwrotu. Również osoby kreatywne chcące wyrazić siebie w sposób twórczy mają do dyspozycji całą ścianę. Słowa-haśła, które zmieniają się w ciągu roku, zachęcają czytelników do artystycznych, malarskich eksperymentów.

Zdi. 19. Ściana do dyspozycji czytelników. Fot. E. Łukasik.

Inną ofertą dla czytelników dorosłych są kursy informatyczne w systemie przedpołudniowym i popołudniowym. Niedaleko biblioteki mieści się związek osób niewidomych i specjalnie dla nich plan biblioteki został opisany językiem Braille'a.

Zdj. 20. Plan biblioteki w języku Braille'a. Fot. E. Łukasik.

Biblioteca Sagrada Familia [9] (biblioteka publiczna)

Biblioteka publiczna Sagrada Familia zlokalizowana jest w ścisłym centrum Barcelony, w prestiżowej dzielnicy Eixample. Należy do sieci barcelońskich i katalońskich bibliotek publicznych, których w mieście jest 40. Ideą tej sieci bibliotecznej jest ułatwienie dostępu do poszukiwanych tytułów. Jeśli biblioteka nie ma w swoich zasobach danej pozycji, może zwrócić się do innej placówki z zapytaniem o nią i jeśli jest ona tam dostępna to wypożycza się ją bezpłatnie.

Biblioteka Sagrada Família powstała w 2007 r. i współdzieli przestrzeń z ośrodkiem kultury. Część placówki zajmuje przestrzeń wystawowo-warsztatowa. W tym miejscu odbywają się wystawy i warsztaty, np. warsztat wymiany językowej (ktoś znający jakiś język, uczy osobę chętną do poznania tego języka). Dwie sale biblioteczne są udostępniane studentom do nauki, od poniedziałku do piątku, od godz. 21.00 do 1.00 w nocy i są bardzo chętnie wykorzystywane, zwłaszcza przed sesją. Za sale w tym czasie są odpowiedzialni studenci, którzy współpracują z biblioteką. Placówka jest zaadaptowana na potrzeby osób niepełnosprawnych, znajduje się w niej specjalna sala przygotowana dla osób z różnymi dysfunkcjami. Aby zahamować spadającą liczbę wypożyczeń, bibliotekarze wykorzystują wiedzę z marketingu wizualnego, prezentując w przestrzeni bibliotecznej przedmioty niezwiązane z biblioteką, i tak na regałach pojawiła się postać dinozaura (#stary #prehistoryczny), a obok książki które dziesięć lat temu były najchętniej wypożyczane, kupowane i czytane. Jest to sposób na "poruszenie zasobami bibliotecznymi".

Zdj. 21. Wykorzystanie marketingu wizualnego w Biblioteka Sagrada Familia.
Fot. E. Łukasik.

Na terenie biblioteki znajduje się outlet z książkami niezniszczonymi, których zakup ma być atrakcyjny dla użytkowników. Fundusze ze sprzedaży książek są wykorzystywane na kupno nowości, które bibliotekarze starają się nabywać bez zwłoki w odpowiedzi na oczekiwania czytelników.

Zdj. 22. Outlet z książkami - biblioteka Sagrada Familia. Fot. E. Łukasik.

W instytucji nie jest wymagana karta biblioteczna, można się posługiwać aplikacją telefoniczną, która zawiera kod kreskowy i jest dostępna do ściągnięcia ze strony biblioteki. W bibliotece nie ma kar finansowych, natomiast czytelnik, który przetrzymywał książki przez rok, nie może ich wypożyczać przez kolejny rok. Dla najmłodszych został opracowany zbiór zasad „Uczyń twoje dziecko wyśmienitym czytelnikiem” wydanych w formie zakładki, które są przekazywane rodzicom przyszłych czytelników:

1. Niech dziecko zobaczy, jak czytasz. Twój przykład jest bardzo ważny, bo dzieci uczą się naśladować Ciebie.
2. Stwórz przestrzeń do czytania w waszym domu. Niech będzie to dziecięca biblioteka z ulubionymi książkami i fotelem do czytania.
3. Wyrób dziecku kartę biblioteczną. Spędzaj czas w bibliotece biorąc udział w zajęciach, rozmawiając i wybierając wspólnie książki.
4. Nie zmuszaj dziecka do czytania i nie karz go czytaniem. Czytanie ma być zabawą.
5. Jak najczęściej czytajcie razem codziennie, czytając spokojnie przed snem tworzysz emocjonalną więź z dzieckiem.
6. Nie traktuj czytania jako czynności poważnej, usuń z niej tę powagę. Obudź w dziecku zainteresowanie czytając na głos, śpiewając, grając, przebierając się i przedstawiając treść książki.
7. Odwiedzajcie razem księgarnie. Pozwól, by dziecko oglądało, dotykało i wybierało te książki, które mu się spodobają. Odkrywajcie wspaniałe książki za pośrednictwem innych.
8. Zachęcaj dzieci do czytania poprzez zabawę. Dziel się doświadczeniami wspólnego rysowania i pisania.

Zdj. 23. Strefa dziecięca - Biblioteka Sagrada Familia. Fot. E. Łukasik.

Zdj. 24. Strefa dziecięca - Biblioteka Sagrada Familia. Fot. E. Łukasik.

Biblioteka w trosce o własną markę wydaje kalendarzyki, w których są informacje o wszystkich planowanych imprezach oraz współpracuje z wolontariuszami. Wśród nich są osoby, które pomagają dzieciom w odrabianiu lekcji, albo czytają na ulicy - jest to sposób na popularyzację biblioteki wśród mieszkańców Barcelony.

Mediateca de l' Escola Pia de Granollers [10] (biblioteka szkolna)

Biblioteka szkolna w Granollers jest biblioteką szkoły prywatnej. Obejmuje księgozbiór szkoły podstawowej i średniej. Księgozbiór jest dostępny nie tylko dla samych uczniów, ale także ich rodziców, absolwentów szkoły oraz osób związanych z edukacją. Placówka prowadzi współpracę z bibliotekami publicznymi i księgarniami na terenie miasta, współtworząc wspólne projekty. Od kilku lat trwają prace nad przekształcaniem jej w mediatekę. Inicjatorem tych zmian byli sami uczniowie, którzy doskonale znają nowoczesne technologie, korzystają z nich, i biblioteka - aby zachować swoją atrakcyjność - musiała połączyć tradycyjną ofertę z najnowocześniejszymi technologiami. Oprócz książek i czasopism gromadzi dokumenty audialne i audiowizualne, jest też obecna w internecie przez bloga „La teca de la mediateca” [11]. Na blogu można znaleźć fotorelacje z wydarzeń bibliotecznych, recenzje książek, utworów muzycznych, filmów, materiały będące niezobowiązującą propozycją do wykorzystania przez nauczycieli podczas zajęć. Autorka bloga zachęca uczniów do udziału w konkursach, informuje o spotkaniach autorskich, doradza jak sporządzić bibliografię.

Udział w tym programie edukacyjnym był dla autorki artykułu inspirującym doświadczeniem. Na seminarium poznała różne typy bibliotek będące częścią katalońskiej sieci bibliotecznej oraz dowiedziała się o rozmaitych sposobach wzmocnienia atrakcyjności biblioteki, którymi są: aktywność w mediach społecznościowych, prowadzenie bloga, rozbudowany wachlarz usług wykraczający poza tradycyjną misję biblioteki, wykorzystanie najnowszych technologii i stosowanie zasad działalności marketingowej, jaką jest merchandising.

Zdj. 25. Zajęcia biblioteczne.

Źródło: <http://mediateca.epiagranollers.cat>.

Zdj. 26. Zajęcia biblioteczne.

Źródło: <http://mediateca.epiagranollers.cat>.

Zdj. 27. Spotkanie z autorem książek dla najmłodszych.

źródło: <http://mediateca.epiagranollers.cat>.

Przypisy:

[1] *Unia Europejskich Federalistów* [online], 2018 [dostęp: 2018-01-28]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.uef.lodz.pl/aktualne-oferty/bibliotekarze>.

[2] *Mama w Barcelonie* [online], 2018 [dostęp: 2018-01-29]. Dostępny w World Wide Web: <http://mama-w-barcelonie.blogspot.com.es/2018/01/ciekawostki-na-temat-hiszpanskiej-czescii.html>.

[3] *Unia Europejskich Federalistów* [online], 2018 [dostęp: 2018-01-29]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.uef.lodz.pl/o-stowarzyszeniu>.

[4] *Biblioteca de Catalunya* [online], 2018 [dostęp: 2018-01-29]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bnc.cat>.

[5] *Universitat de Barcelona. Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació* [online], 2018 [dostęp: 2018-01-29]. Dostępny w World Wide Web: <http://crai.ub.edu/ca/coneix-el-crai/biblioteques>.

- [6] Cudak K., Kwiatkowska M. *System biblioteczno-informacyjny Uniwersytetu Barcelońskiego*, „Forum”, [online], 2010, nr 31 [dostęp: 2018-01-29]. Dostępny w World Wide Web: https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/Forum_05.pdf.
- [7] *CRAI Biblioteca de Reserva* [online], 2018 [dostęp: 2018-01-29]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.facebook.com/CRAIBibliotecadeReserva>.
- [8] *Biblioteca Carles Rahola de Girona* [online], 2018 [dostęp: 2018-01-29]. Dostępny w World Wide Web: <http://bibliotecagirona.gencat.cat>.
- [9] *Biblioteca Sagrada Família-Josep M. Ainaud de Lasarte* [online], 2018 [dostęp: 2018-01-29]. Dostępny w World Wide Web: <http://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/bibsagradafamilia/ca>.
- [10] *Escola Pia Granollers* [online], 2018 [dostęp: 2018-01-29]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.epiagranollers.cat/>.
- [11] *La teca de la mediateca* [online], 2018 [dostęp: 2018-01-29]. Dostępny w World Wide Web: <http://mediateca.epiagranollers.cat>.

Informacja o autorze:

mgr Ewelina Łukasik - pracownik Biblioteki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie - Oddział Kolekcji Dydaktycznej; tel. 89 523 36 83; e-mail: ewelina.lukasik@uwm.edu.pl.